

Honegger Arthur (1892-1955)

Odnowiciel tradycji oratoryjnej, który podejmował tematy wzniósłe, ale także przedstawiał w muzyce atrakcje nowoczesnej codzienności

Arthur Honegger urodził się w Hawrze we Francji, gdzie jego szwajcarska rodzina prowadziła handlowe interesy. Choć kompozytor w kraju tym mieszkał i działał przez większość swego życia, zachował jednak obywatelstwo szwajcarskie. Systematyczną edukację muzyczną rozpoczął w roku 1909 w Konserwatorium w Zurychu. W roku 1911 przeniósł się do Konserwatorium w Paryżu, gdzie mógł uczęszczać na spektakle Baletów Rosyjskich Diaghilewa i uczestniczyć w życiu muzycznym zdominowanym osobowością wybitnych francuskich kompozytorów, jak Fauré, Debussy, Ravel, Dukas i Roussel. W Konserwatorium studiował kontrapunkt i grę na skrzypcach.

W roku 1915 został na krótko powołany do służby w szwajcarskim wojsku, po czym wrócił do Paryża by kontynuować studia w Konserwatorium w klasie kompozycji Charles-Marie Widora i dyrygentury u Vincenta d'Indy. W czasie studiów, które ukończył w roku 1918, osobiście zetknął się z wybitnymi postaciami francuskiej kultury, jak Guillaume Apollinaire, Max Jacob, Blaise Cendrars, Pablo Picasso, Erik Satie. W tym samym roku stał się szerzej znany jako kompozytor dzięki muzyce do baletu *Le Dit des Jeux du monde*, a także dołączył do grupy młodych kompozytorów dążących do odnowy muzyki francuskiej, którą oprócz Honeggera tworzyli Darius Milhaud, Georges Auric, Germaine Tailleferre, Francis Poulenc i Louis Durey. Wkrótce stali się znani jako Grupa Sześciu (Groupe des Six, Les Six). „Szóstce” patronował Jean Cocteau, który ogłosił coś w rodzaju manifestu grupy (*Le Coq et l'Arlequin*). Założenia estetyczne, jakie miały przyświecać Grupie (niechęć do patosu i komplikacji utożsamianych zwłaszcza z muzyką Wagnera, a także do impresjonizmu, afirmacja związków z codziennością i kulturą popularną, nawiązania do ideałów klasycyzmu) każdy z jej członków podzielał jednak w różnym stopniu. Choć w twórczości Honeggera znaleźć można wiele przykładów zgodności z owymi estetycznymi postulatami, jednak on właśnie był tym, który najbardziej oddalił się od pierwotnych założeń Grupy. Kompozytorowi nie były obce ani patos, ani dramatyzm, ani religijne uniesienia, choć miłe mu były impulsy płynące z nowoczesnych źródeł: jazzu, sportu czy technicznych nowości.

W roku 1921 Honegger otrzymał zamówienie na utwór, który przyniósł mu rozgłos i sławę: oratorium *Król Dawid*, ukazujące życie biblijnego władcy w wielkim fresku na chór i orkiestrę, wystawione najpierw w Mézières w Szwajcarii, a w roku 1924 w Paryżu (w rozbudowanej wersji z narratorem) stało się wielkim sukcesem. Równie gorąco przyjęte zostało powstałe przedstawię po raz pierwszy w roku 1938 w Bazylei inne wielkie dramatyczne dzieło szwajcarskiego kompozytora – *Joanna d'Arc na stosie* do tekstu Paula Claudela to utwór, z racji udziału aktorów, wykraczający już poza formę oratorium w stronę opery. Uznanie Honegger zdobył nie tylko dzięki podejmując wzniósłe tematy – prawdziwym symfonicznym przebojem stał się jego orkiestrowy *Pacific 2.3.1* (1923), utwór w którym muzycznymi środkami odmalował pracę lokomotywy o takiej właśnie nazwie. Innym jego zwróconym w stronę codzienności utworem symfonicznym jest *Rugby* – kompozycja powstała w roku 1928. Honegger napisał również sporo muzyki do filmów.

Wojna zastała go w Paryżu – choć jako obywatel szwajcarski mógł wrócić do rodzinnego kraju i odizolować się (przynajmniej do pewnego stopnia) od trudności spowodowanych niemiecką okupacją. W tym czasie powstały wybitne dzieła, m.in. *Druga Symfonia* na orkiestrę smyczkową i trąbkę (1941), którą uważa się za świadectwo cierpień zniewolonego kraju oraz wyraz wiary w odzyskanie wolności. Kolejne symfonie Honeggera powstały już po wojnie: *Trzecia* (1945–46, z podtytułem *Liturgiczna* – jej trzy części nawiązują do części łacińskiej mszy), *Czwarta* (1946, *Deliciae Basiliensis*), *Piąta* (1950, *Di tre re*). Popularny stał się również powstały w roku 1948 *Koncert kameralny* na flet, rożek angielski i smyczki. Jego ostatnim większym dziełem jest *Kantata na Boże Narodzenie* (1953). Daleka od wszelkich awangard muzyka Arthura Honeggera przyniosła mu spora popularność i wiele dowodów uznania, jednak kłopoty zdrowotne nie pozwoliły mu dożyć późnej starości – kompozytor zmarł na zawał serca w roku 1955.

Krzysztof Kwiatkowski

Ciekawostki:

Programową inspirację swego utworu *Pacific 2.3.1*. Honegger skomentował: „Zawsze gorąco kochałem lokomotywy. Są dla mnie żywymi stworzeniami i kocham je jak niektórzy kochają kobiety lub konie.”

W utworze *Rugby* natomiast próbował „w muzycznym języku opisać ataki i kontrataki w grze oraz rytm i barwę meczu” wyjaśniając przy tym, że „bardzo lubi piłkę nożną, ale jego sercu bliższe jest rugby, bo wydaje się bardziej spontaniczne i bliższe natury [...]”.

Choć jego muzyka cieszyła się ogromnym powodzeniem, Honegger był raczej pesymistą w kwestii społecznego znaczenia muzyki artystycznej. Stwierdził nawet, że „współczesny kompozytor jest wariatem, który uparcie wytwarza nikomu niepotrzebne produkty.”